Volume 24, Issue 1
June 2026

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap

VARIA
received 2025-12-12
accepted 2026-05-04

Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Znaczenie nauk historycznoprawnych we współczesnej nauce prawa", 5 grudnia 2025 r., Opole–Lublin

National Scientific Conference entitled "The Significance of Historical and Legal Studies in Contemporary Legal Science", 5 December 2025, Opole–Lublin

LENA ZELMANOWICZ
Uniwersytet Opolski
ORCID: 0009-0009-2532-8129

Citation: Zelmanowicz, 2026. Rok. Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Znaczenie nauk historycznoprawnych we współczesnej nauce prawa", 5 grudnia 2025 r., Opole–Lublin. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 24(1): 197–208. DOI: 10.25167/osap.6108

Abstract: On 5 December 2025, the national academic conference entitled "The Significance of Historical and Legal Studies in Contemporary Legal Science" was held online. The event brought together representatives of thirteen academic institutions from across Poland and aimed to reflect on the place and role of legal-historical studies in legal science, academic teaching, and the interpretation of contemporary legal institutions. The proceedings comprised two plenary sessions and three parallel student-doctoral panels, during which papers were presented addressing both classical issues of legal history and current challenges, such as the impact of artificial intelligence on legal education, historical interpretation of indeterminate legal concepts, interdisciplinary links between law and environmental engineering, and the significance of legal tradition for criminal, family, and inheritance law. An important element of the conference was a discussion panel devoted to the teaching of legal-historical subjects, their position within law curricula, and the possibilities of using modern technological tools in the educational process. The course of the debates confirmed that legal-historical studies remain an indispensable component of reflection on law, enabling an understanding of

its genesis, functions, and axiological foundations, while also fostering the development of a critical and informed legal mindset.

Keywords: legal-historical studies, legal education, legal didactics, historical interpretation, legal tradition, artificial intelligence and law, scientific conference

Streszczenie: Dnia 5 grudnia 2025 r. w formule zdalnej odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Znaczenie nauk historycznoprawnych we współczesnej nauce prawa". Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli 13 ośrodków naukowych z całej Polski, a jego celem była refleksja nad miejscem i rolą nauk historycznoprawnych w badaniach prawniczych, dydaktyce akademickiej oraz interpretacji współczesnych instytucji prawa. Obrady obejmowały dwie sesje plenarne oraz trzy równoległe panele studencko-doktoranckie, podczas których zaprezentowano referaty odnoszące się zarówno do klasycznych zagadnień historii prawa, jak i do aktualnych wyzwań, takich jak wpływ sztucznej inteligencji na kształcenie prawnicze, wykładnia historyczna pojęć niedookreślonych, interdyscyplinarne związki prawa z inżynierią środowiska czy znaczenie tradycji prawnej dla prawa karnego, rodzinnego i spadkowego. Istotnym elementem konferencji był panel dyskusyjny poświęcony dydaktyce przedmiotów historycznoprawnych, ich miejscu w programach studiów oraz możliwościom wykorzystania nowoczesnych narzędzi technologicznych w procesie nauczania. Przebieg obrad potwierdził, że nauki historycznoprawne pozostają niezbędnym komponentem refleksji nad prawem, umożliwiającym zrozumienie jego genezy, funkcji i aksjologii, a także sprzyjającym kształtowaniu krytycznej i świadomej postawy prawniczej.

Słowa kluczowe: nauki historycznoprawne, dydaktyka prawnicza, edukacja prawnicza, wykładnia historyczna, tradycja prawna, sztuczna inteligencja a prawo, konferencja naukowa.

W dniu 5 grudnia 2025 r. odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Znaczenie nauk historycznoprawnych we współczesnej nauce prawa", zorganizowana przez Koło Naukowe Praw Człowieka Uniwersytetu Opolskiego oraz Sekcję Historii Prawa Koła Naukowego Studentów Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Konferencja miała charakter zdalny i była prowadzona za pośrednictwem platformy MS Teams.

Inspiracją do organizacji konferencji były obserwowane w ostatnich latach tendencje do marginalizowania nauk historycznoprawnych w badaniach prawniczych, które coraz częściej ustępują miejsca kierunkom o profilu praktycznym. Tymczasem to właśnie nauki historycznoprawne stanowią fundament rozumienia prawa w jego kulturowym, aksjologicznym oraz instytucjonalnym wymiarze. Celem konferencji było podjęcie refleksji nad rolą i znaczeniem tych dyscyplin w kształtowaniu współczesnej świadomości prawnej, metodologii badań oraz edukacji prawniczej. Dyskusja, która wywiązała się między uczestnikami konferencji, obejmowała zarówno zagadnienia teoretyczne, jak i praktyczne – od roli historii prawa w dydaktyce po jej wpływ na interpretację oraz rozwój współczesnych instytucji prawnych.

Komitet Naukowy konferencji tworzyli: prof. UO dr hab. Piotr Sadowski – kierownik Katedry Historii Prawa i Prawa Wyznaniowego Uniwersytetu Opolskiego; prof. UO dr hab. Andrzej Szymański – członek tej katedry; dr hab. Hanna Witczak – kierownik Katedry Podstaw Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, oraz dr Judyta Dworas-Kulik – sekretarz Katedry Historii Ustroju i Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

W skład Komitetu Organizacyjnego weszli: mgr Lena Zelmanowicz – przedstawicielka Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Opolskiego; Olivia Kucharska – prezes Koła Naukowego Praw Człowieka Uniwersytetu Opolskiego; Lilia Lipert – koordynatorka Sekcji Historii Prawa Koła Naukowego Studentów Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, oraz Mateusz Szrajer – członek tej sekcji.

Honorowy patronat nad konferencją objęli: Prezydent Miasta Opola Arkadiusz Wiśniewski, Prezydent Miasta Lublina Krzysztof Żuk, Polskie Towarzystwo Historii Prawa, JM Rektor Uniwersytetu Opolskiego prof. dr hab. Jacek Lipok oraz Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego dr hab. Ewa Pierzchała.

Obrady konferencji odbywały się w pięciu sekcjach: dwóch sekcjach plenarnych oraz trzech sekcjach studencko-doktoranckich. Pierwszej sesji plenarnej, odbywające się w godzinach 9.00–11.45, przewodniczył prof. UO dr hab. Piotr Sadowski, natomiast drugiej, odbywającej się w godzinach 11.45–13.40, przewodniczył prof. UO dr hab. Andrzej Szymański. Trzy równoległe sesje studencko-doktoranckie odbyły się w godzinach 13.50–15.50 i prowadzili je kolejno: dr Judyta Dworas-Kulik, dr Jacek Wałdoch oraz dr Bartłomiej Składanek. Po zakończeniu sesji studencko-doktoranckich odbył się panel dyskusyjny z udziałem ekspertów.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali Prezes Polskiego Towarzystwa Historii Prawa prof. UJ dr hab. Maciej Mikuła, prof. UO dr hab. Ewa Pierzchała, prof. UO dr hab. Andrzej Szymański oraz dr Judyta Dworas-Kulik. W swoich wystąpieniach przypomnieli oni, jak istotna jest rola przedmiotów historyczno-prawnych w nauce prawa – zarówno jako fundamentu rozumienia współczesnych instytucji prawnych, jak i narzędzia kształtującego wrażliwość prawniczą oraz świadomość ciągłości i zmienności porządku prawnego. Podkreśli także znaczenie badań historycznoprawnych dla wykładni obowiązujących norm oraz potrzebę ich trwałej obecności w dydaktyce prawniczej, mimo obserwowanych tendencji do marginalizowania tej problematyki w programach studiów. Następnie powitano prelegentów reprezentujących 13 ośrodków naukowych z terenu całej Polski, a także licznie zgromadzonych biernych uczestników konferencji.

Po powitaniu uczestników prof. UO dr hab. Piotr Sadowski rozpoczął pierwszą sesję plenarną, zapraszając do zabrania głosu prof. dr. hab. Macieja Jońcę z Akademii Łomżyńskiej, który wygłosił referat pt. „Opowiadanie historii prawa". Wystąpienie poświęcone było roli narracji (storytellingu) w badaniach nad historią prawa oraz w jej dydaktycznym przekazie. Prelegent zwrócił uwagę, że prawo –

zwłaszcza ujmowane w perspektywie historycznej – nie funkcjonuje wyłącznie jako zbiór norm i instytucji, lecz także jako opowieść o ludziach, konfliktach, wartościach oraz realiach poszczególnych epok. Podkreślił, że umiejętne wykorzystanie narracji pozwala lepiej uchwycić sens dawnych rozwiązań prawnych, ułatwia ich interpretację oraz zwiększa atrakcyjność i przystępność historii prawa zarówno w pracy naukowej, jak i w dydaktyce akademickiej. Kolejną prelegentką była dr hab. Bożena Czech-Jezierska z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, która przedstawiła referat pt. „Historia prawa w służbie państwa socjalistycznego – znaczenie nauk historycznoprawnych w Polsce Ludowej". W swoim wystąpieniu omówiła mechanizmy instrumentalnego wykorzystywania nauk historycznoprawnych przez władze Polski Ludowej, wskazując, że historia prawa oraz prawo rzymskie zostały podporządkowane celom ideologicznym i propagandowym państwa socjalistycznego. Prelegentka zwróciła uwagę na selektywną interpretację przeszłości, marginalizowanie niewygodnych wątków oraz próby kreowania „nowej" wizji tradycji prawnej, zgodnej z doktryną marksistowsko-leninowską, a także na konsekwencje tych działań dla badań naukowych i dydaktyki akademickiej w okresie PRL. Następnie referat pt. „*Navigare necesse est* – zachęta do bezinteresownego studiowania" wygłosił prof. UO dr hab. Andrzej Szymański z Uniwersytetu Opolskiego. Prelegent poświęcił swoje wystąpienie idei uniwersytetu oraz sensowi studiowania, rozumianego szerzej niż tylko w kategoriach użyteczności praktycznej. Ukazał historyczne kształtowanie się instytucji uniwersytetu jako wspólnoty mistrzów i uczniów, opartej na wolności akademickiej, autonomii badań oraz poszukiwaniu prawdy. Podkreślił znaczenie bezinteresownego studiowania, zwłaszcza w odniesieniu do nauk historycznoprawnych, które kształtują zdolność samodzielnego, krytycznego myślenia i stanowią fundament rzetelnego wykształcenia prawniczego. Kolejne wystąpienie zaprezentowały prof. KUL dr hab. Hanna Witczak oraz dr Agnieszka Kawałko z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, przedstawiając referat pt. „Zdolność do czynności prawnych osób fizycznych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w 1957 r." Prelegentki omówiły przebieg prac Komisji Kodyfikacyjnej nad regulacją zdolności do czynności prawnych, wskazując na toczące się wówczas dyskusje doktrynalne, spory interpretacyjne oraz wpływ realiów ustrojowych na kształt przyjmowanych rozwiązań. Zwróciły również uwagę na znaczenie tych prac dla ostatecznego ukształtowania przepisów prawa cywilnego oraz ich długofalowe konsekwencje dla systemu prawa w Polsce. Następnie wystąpiła prof. UKSW dr hab. Renata Kamińska z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, która w referacie pt. „O roli historii prawa w kształtowaniu współczesnych instytucji prawnych na przykładzie wywłaszczeń" zwróciła uwagę na narastający w środowisku akademickim problem marginalizacji nauk historycznoprawnych oraz konieczność ciągłego uzasadniania ich obecności w programach studiów prawniczych. Prelegentka podkreśliła, że kwestionowanie ich przydatności – zarówno naukowej, jak i dydaktycznej – pomija fundamental-

ną funkcję historii prawa, polegającą na umożliwieniu poznania genezy, funkcji i ewolucji współczesnych instytucji prawnych. Jako przykład wskazała instytucję wywłaszczenia, której korzeni należy poszukiwać już w okresie republiki rzymskiej. Analiza zachowanych źródeł dowodzi, że nie tylko sama instytucja była wówczas znana, lecz także sposób jej realizacji wykazywał daleko idące podobieństwo do współczesnych procedur. Zdaniem prelegentki świadczy to o uniwersalnym i ponadczasowym charakterze wywłaszczeń oraz trwałości pewnych potrzeb państwa i społeczeństwa. W konkluzji wystąpienia zaznaczono, że wywłaszczenia stanowią jedynie jeden z wielu przykładów potwierdzających fundamentalną rolę historii prawa w rozwoju współczesnych instytucji prawnych. Ostatnim referentem tej sesji był dr Piotr Krzyżanowski z Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego, który zaprezentował wystąpienie pt. „Restytucja Senatu w 1989 r. – efekt analizy historycznoprawnej czy kompromisu politycznego?". Prelegent przedstawił tło historyczne likwidacji Senatu po II wojnie światowej, wskazując na propagandową krytykę Senatu i konstytucji kwietniowej oraz konsekwencje sfałszowanego referendum z 1946 r., które doprowadziły do zniesienia drugiej izby parlamentu. Następnie omówił okoliczności jej przywrócenia w 1989 r., akcentując, że w toku obrad Okrągłego Stołu restytucja Senatu stała się elementem kompromisu politycznego, w ramach którego strona opozycyjna zaakceptowała urząd prezydenta w zamian za przywrócenie Senatu oraz wolne wybory do tej izby. Prelegent zwrócił uwagę, że w literaturze przedmiotu dominuje pogląd, iż decyzja o restytucji nie była poprzedzona pogłębioną debatą ustrojową i dojrzałą refleksją naukową, lecz wynikała przede wszystkim z logiki negocjacji politycznych. Argumentem potwierdzającym tę tezę ma być niska jakość merytoryczna noweli konstytucyjnej z 7 kwietnia 1989 r., w której wiele istotnych zagadnień ustrojowych uregulowano w sposób szczątkowy bądź pominięto. W referacie dokonano także analizy obowiązujących przepisów prawnych oraz wskazano możliwe kierunki zmian w aktualnych regulacjach.

Sesję zwieńczyła dyskusja nad wygłoszonymi referatami, w trakcie której uczestnicy konferencji mieli okazję podzielić się swoimi spostrzeżeniami i uwagami na poruszane zagadnienia.

Druga sesja plenarna rozpoczęła się o godz. 11.45. Jej otwarcia dokonał prof. UO dr hab. Andrzej Szymański, zapraszając do wygłoszenia referatu pt. „Historia prawa i AI" prof. UJ dr. hab. Macieja Mikułę z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wystąpienie poświęcone było refleksji nad miejscem i rolą historii prawa w kształceniu prawników w kontekście dynamicznego rozwoju narzędzi opartych na sztucznej inteligencji. Prelegent nawiązał do toczącej się w Polsce od 1918 r. debaty nad modelem uniwersyteckiego kształcenia prawniczego, wskazując na dwa przeciwstawne nurty: pragmatyczny, sprowadzający historię prawa do funkcji pomocniczego wprowadzenia do przedmiotów dogmatycznych, oraz erudycyjny, przypisujący jej kluczowe znaczenie dla ogólnohumanistycznej formacji

prawnika oraz zrozumienia istoty systemu prawa. Celem referatu nie było pogłębianie tej polaryzacji, lecz postawienie pytania o to, czy i w jaki sposób wdrażanie narzędzi sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej może wpłynąć na dydaktykę historii prawa. Profesor rozważał, czy rosnąca rola technologii cyfrowych doprowadzi do dalszego wzmocnienia modelu praktycystycznego, czy też przeciwnie – stworzy przestrzeń do pogłębionej refleksji nad historycznie ukształtowaną rzeczywistością prawną. W tym kontekście zaproponował spojrzenie na klasyczny spór Oswalda Balzera z Juliuszem Makarewiczem jako możliwy do przezwyciężenia, wskazując historię prawa jako formę samoświadomości nauk prawnych. Kolejny referat, pt. „Granice podmiotowości prawnej: refleksja historycznoprawna wobec współczesnych propozycji nadania statusu prawnego dla sztucznej inteligencji", zaprezentował dr Bartłomiej Składanek z Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego. Wystąpienie poświęcone było analizie pojęcia podmiotowości prawnej w perspektywie historycznoprawnej oraz próbie odniesienia klasycznych koncepcji prawa do współczesnych debat nad możliwością nadania sztucznej inteligencji określonego statusu prawnego. Prelegent wskazał, że refleksja nad granicami podmiotowości prawnej – historycznie kształtowana w odniesieniu do osób fizycznych i prawnych – stanowi niezbędny punkt odniesienia dla oceny współczesnych propozycji normatywnych dotyczących AI, pozwalając oddzielić argumenty prawne od zbyt prostych wyjaśnień złożonych problemów technologicznych i społecznych. Następnie głos zabrał dr Jacek Wałdoch z Uniwersytetu Gdańskiego, prezentując referat pt. „Prawo bez pamięci? O roli historii prawa w epoce algorytmów i szybkich reform". Prelegent zwrócił uwagę na funkcjonowanie współczesnego prawa w warunkach przyspieszenia legislacyjnego i permanentnych zmian normatywnych, wskazując na rosnące ryzyko utraty świadomości historycznej. Podkreślił, że historia prawa nie jest jedynie zbiorem faktów z przeszłości, lecz metodą interpretacji współczesności, umożliwiającą dostrzeżenie ciągłości idei sprawiedliwości, prawa i państwa. Na przykładach z polskiej legislacji XX wieku ukazał, że brak pamięci instytucjonalnej sprzyja powielaniu błędów oraz osłabieniu zaufania do prawa. W epoce algorytmizacji historyk prawa powinien pełnić rolę strażnika humanistycznego i kulturowego wymiaru norm prawnych. Kolejne wystąpienie pt. „Między tradycją a nowoczesnością: archeologia prawa wobec kryzysu historycznej refleksji prawniczej" wygłosił dr Artur Lis z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Prelegent podjął problem zaniku refleksji historycznej w badaniach nad prawem, wskazując na znaczenie tzw. archeologii prawa jako narzędzia pozwalającego odsłaniać historyczne i kulturowe uwarunkowania instytucji prawnych oraz przywracać im właściwy kontekst kulturowy i aksjologiczny. Sesję zamknęło wystąpienie dr Tomasza Kucharskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, sekretarza Polskiego Towarzystwa Historii Prawa, pt. „Prezentacja Raportu Komisji Dydaktyki Polskiego Towarzystwa Historii Prawa o roli i znaczeniu nauczania historii prawa w edukacji prawniczej" (Tarnowska i Kucharski 2024,

s. 505–521). Referat poświęcony był omówieniu aktualnych wniosków dotyczących miejsca przedmiotów historycznoprawnych w programach studiów prawniczych oraz wyzwań stojących przed ich dydaktyką w warunkach zmieniającego się modelu kształcenia akademickiego.

Po zakończeniu dyskusji nad wygłoszonymi referatami sesję podsumował prof. UO dr hab. Andrzej Szymański, dziękując prelegentom i uczestnikom za udział oraz podkreślając znaczenie poruszanych zagadnień w kontekście współczesnych wyzwań naukowych i społecznych. Wyraził również nadzieję na kontynuację owocnej współpracy pomiędzy ośrodkami naukowymi.

Trzy panele studencko-doktoranckie rozpoczęły się równolegle o godz. 13.50. W panelu I, prowadzonym przez dr Judytę Dworas-Kulik z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, udział wzięło siedmioro prelegentów reprezentujących cztery ośrodki akademickie. Pierwsze wystąpienie, pt. „Antyczne wzorce republikańskiej równości wobec prawa a koncepcja umowy społecznej Jana Jakuba Rousseau", wygłosił mgr Emil Salczyński z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Prelegent wskazał, że już w myśli greckiej i rzymskiej wypracowano podstawowe pojęcia republikanizmu, w tym ideę równości obywateli wobec prawa jako warunku ich aktywnego udziału w życiu politycznym, podkreślając trwałość tych idei w nowożytnej refleksji ustrojowej, w szczególności w koncepcji umowy społecznej Rousseau. Następnie wystąpiła mgr Natalia Lichwa z Uniwersytetu Opolskiego, prezentując referat pt. „Ewolucja wzorca należytej staranności w prawie zobowiązań – od prawa rzymskiego do współczesnego Kodeksu cywilnego". Wystąpienie ukazało rozwój tej instytucji od jej rzymskich źródeł, przez nowożytne kodyfikacje europejskie, aż po współczesne ujęcie w polskim Kodeksie cywilnym. Prelegentka podkreśliła, że zmiany w rozumieniu należytej staranności odzwierciedlają przejście od kryteriów o charakterze moralnym do obiektywnego, profesjonalnego standardu zachowania w obrocie prawnym. Kolejny referat, pt. „Recepcja prawa rzymskiego w XIX-wiecznych kodyfikacjach – wnioski dla współczesnych sporów o naturę prawa cywilnego", wygłosiła Veronika Białek z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Prelegentka omówiła recepcję prawa rzymskiego w XIX-wiecznych kodyfikacjach europejskich, w szczególności w Kodeksie Napoleona, ABGB oraz BGB, ukazując różnorodne modele wykorzystania tradycji rzymskiej – od bezpośredniego przejęcia po jej adaptację do zmieniających się realiów społecznych. Zwróciła uwagę, że analiza ta pozwala lepiej zrozumieć genezę współczesnych sporów dotyczących charakteru norm prawa cywilnego oraz funkcjonowania takich instytucji jak własność, odpowiedzialność kontraktowa czy swoboda umów. Następnie Mateusz Szrajer z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II zaprezentował referat pt. „Znaczenie tradycji romanistycznej w nauczaniu prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego". Prelegent wykazał, że wiele współczesnych konstrukcji tych gałęzi prawa ma swoje korzenie w rozwiązaniach wypracowanych w prawie rzymskim, co potwierdza aktualność

i użyteczność refleksji historycznoprawnej w dydaktyce prawa gospodarczego. Kolejne wystąpienie, pt. „*Promissio indemnitas* a współczesna umowa gwarancyjna – znaczenie badań nad prawem rzymskim dla nowoczesnych konstrukcji obligacyjnych", przedstawiła Martyna Kotleszka z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Autorka referatu omówiła znaczenie badań nad prawem rzymskim dla współczesnych konstrukcji obligacyjnych, koncentrując się na instytucji *promissio indemnitas* oraz jej związkach z nowoczesnymi umowami gwarancyjnymi, ukazując ciągłość myśli prawniczej w zakresie zabezpieczania interesów wierzyciela. Kolejnym prelegentem był Kacper Rosiak z Uniwersytetu Opolskiego, który zaprezentował referat pt. „Statuty Kazimierza Wielkiego jako fundament polskiej kultury prawnej". Prelegent wskazał na znaczenie tych aktów normatywnych dla kształtowania jednolitego porządku prawnego w średniowiecznej Polsce oraz ich trwały wpływ na późniejszy rozwój prawa sądowego i ustawodawstwa. Sesję zamknęło wystąpienie Wiktora Dudy z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II pt. „Od Kodeksu Napoleona do współczesnych kodyfikacji – miejsce nauk historycznoprawnych w tradycji prawa europejskiego". Prelegent skoncentrował się na naukach historycznoprawnych w tradycji prawa europejskiego na tle wielkich kodyfikacji XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem Kodeksu Napoleona. Podkreślił, że założenia tej kodyfikacji – formalna równość obywateli, ochrona własności prywatnej oraz klarowna systematyka prawa cywilnego – pozostają żywe zarówno w polskim ustawodawstwie, jak i w praktyce orzeczniczej, co potwierdza trwałość dziedzictwa XIX-wiecznej myśli prawniczej. Panel I zakończył się dyskusją, w trakcie której akcentowano znaczenie nauk historycznoprawnych dla zrozumienia współczesnych instytucji prawa oraz dla zachowania ciągłości aksjologicznej europejskiej kultury prawnej.

Panel II sesji studencko-doktoranckiej odbył się pod przewodnictwem dr Jacka Wałdocha z Uniwersytetu Gdańskiego i poświęcony była zagadnieniom dydaktyki nauk historycznoprawnych, relacjom historii prawa z aktualnymi sporami ustrojowymi oraz znaczeniu refleksji doktrynalnej w kształceniu prawniczym.

Jako pierwszy wystąpił mgr Krystian Stacherski z Uniwersytetu Łódzkiego, który wygłosił referat pt. „Kto i dlaczego potrzebuje wyborów źródeł? Refleksje o dydaktyce ćwiczeń z historii państwa i prawa polskiego". Prelegent, odwołując się do doświadczeń początkującego nauczyciela akademickiego, podkreślił znaczenie właściwego doboru źródeł w nauczaniu ćwiczeniowym. Zwrócił uwagę, że starannie opracowane wybory źródeł sprzyjają prowadzeniu zajęć opartych na dyskusji i wspólnej analizie tekstów. Akcentował również potrzebę uzupełniania materiałów dydaktycznych o komentarz źródłoznawczy i odniesienia bibliograficzne, a także wykorzystywanie nowoczesnych technologii, przy jednoczesnym zachowaniu pracy z tekstami w ich oryginalnej, nieopracowanej formie. Następnie referat pt. „Nauczanie przedmiotów historycznoprawnych na polskich wydziałach prawa w roku akademickim 2023/2024" przedstawiła mgr Lena Zelmanowicz

z Uniwersytetu Opolskiego. Wystąpienie miało charakter analizy porównawczej i dotyczyło stanu nauczania historii państwa i prawa, powszechnej historii prawa oraz prawa rzymskiego na polskich wydziałach prawa. Prelegentka omówiła różnice pomiędzy uczelniami w zakresie liczby godzin dydaktycznych, punktów ECTS oraz reżimu uczestnictwa w zajęciach, wskazując także na wpływ reformy szkolnictwa wyższego z 2018 r. na kształt programów nauczania. Kolejnym prelegentem był mgr Mikołaj Cymerman, radny gminy Brudzeń Duży, który wygłosił referat pt. „Historia prawa administracyjnego jako klucz do zrozumienia współczesnego państwa". W swoim wystąpieniu prelegent podkreślił znaczenie historycznoprawnej analizy administracji publicznej dla właściwego rozumienia współczesnych mechanizmów funkcjonowania państwa. Zwrócił uwagę, że instytucje prawa administracyjnego kształtowały się stopniowo, w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby społeczne i ustrojowe, a ich geneza pozwala lepiej zrozumieć współczesne relacje między obywatelem a władzą publiczną oraz rolę samorządu terytorialnego w strukturze państwa. Kolejne wystąpienie należało do Julii Pacyny z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, która zaprezentowała referat pt. „Wykorzystanie argumentów historycznoprawnych w politycznych i ustrojowych sporach o kształt państwa". Prelegentka ukazała, w jaki sposób odwołania do historii prawa funkcjonują jako narzędzie w debacie publicznej dotyczącej praworządności. Zwróciła uwagę na selektywne i instrumentalne wykorzystywanie przeszłości, w szczególności doświadczeń okresu Polski Ludowej, do legitymizowania lub podważania zmian ustrojowych, co w konsekwencji może prowadzić do osłabienia zaufania do instytucji demokratycznych. Następnie wystąpiła Lilia Lipert z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, która wygłosiła referat pt. „Nawiązania historycznoprawne we współczesnym orzecznictwie sądowym". Prelegentka omówiła sposoby wykorzystania argumentacji historycznoprawnej w uzasadnieniach orzeczeń sądowych, wskazując, że odwołania do genezy instytucji prawnych, dawnych regulacji oraz tradycji doktrynalnych nadal odgrywają istotną rolę w procesie wykładni prawa. Podkreśliła, że refleksja historycznoprawna pozwala sądom nie tylko trafniej interpretować obowiązujące przepisy, lecz także zachować ciągłość aksjologiczną systemu prawa oraz wzmacniać autorytet orzecznictwa. Kolejną prelegentką była Jennifer Siodlaczek z Uniwersytetu Opolskiego, która zaprezentowała referat pt. „Doktryny polityczno-prawne jako fundament nauk historycznoprawnych i kształcenia prawniczego". Wystąpienie poświęcone było znaczeniu refleksji nad doktrynami polityczno-prawnymi dla rozumienia ideowych i aksjologicznych podstaw prawa. Prelegentka wskazała, że ich obecność w programach nauczania sprzyja rozwijaniu umiejętności krytycznej analizy, interpretacji norm prawnych oraz świadomego uczestnictwa w życiu publicznym. Sesję zamknęło wystąpienie Aleksandry Głuszczyńskiej vel Głuszczyk z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej pt. „Ewolucja koncepcji suwerenności – od Bodina po Unię Europejską". Referat poświęcony był historycznoprawnej analizie pojęcia

suwerenności – od klasycznych koncepcji nowożytnych po współczesne modele suwerenności dzielonej i pozytywnej funkcjonujące w ramach Unii Europejskiej. Prelegentka wykazała, że zmiany w rozumieniu suwerenności stanowią konsekwencję ewolucji modeli państwa, sposobów legitymizacji władzy oraz procesów integracyjnych, a nie zerwanie z tradycją doktrynalną. Panel zakończył się dyskusją poświęconą miejscu i znaczeniu nauk historycznoprawnych w systemie kształcenia prawniczego w Polsce.

Panelowi III przewodniczył dr Bartłomiej Składanek z Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego i miał wyraźnie interdyscyplinarny charakter, łącząc refleksję historycznoprawną z problematyką prawa ochrony środowiska, wykładni prawa, prawa spadkowego oraz prawa karnego.

Jako pierwszy wystąpił inż. Arkadiusz Jucha z Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza, który wygłosił referat pt. „Historycznoprawne fundamenty ochrony środowiska a współczesne wyzwania inżynierii środowiska". Prelegent ukazał, w jaki sposób dawne regulacje dotyczące ochrony zasobów naturalnych, w szczególności wody, gleby i powietrza, kształtowały podstawy współczesnych standardów środowiskowych. Zwrócił uwagę na znaczenie historycznych norm sanitarnych, wczesnych przepisów antysmogowych oraz koncepcji odpowiedzialności za szkody środowiskowe, podkreślając, że refleksja historycznoprawna ułatwia ocenę skuteczności współczesnych rozwiązań technologicznych i prawnych w obliczu zmian klimatycznych oraz narastającej presji antropogenicznej. Następnie referat pt. „Dziedzictwo dawnych instytucji prawnych jako czynnik wspomagający współczesną wykładnię pojęć niedookreślonych" przedstawił Grzegorz Ossor z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Prelegent podjął problem wykorzystania argumentu historycznego w procesie wykładni prawa, wskazując, że poprawne rozumienie pojęć takich jak dobra wiara, należyta staranność czy społeczna szkodliwość wymaga odtworzenia ich genezy oraz funkcji w dawnych porządkach prawnych. Na przykładach z judykatury wykazał, że wykładnia historyczna może pełnić funkcję porządkującą, o ile jest stosowana z zachowaniem adekwatności kontekstu i bez popadania w anachronizm. Kolejnym prelegentem był Jakub Stanowski z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, który wygłosił referat pt. „Historycznoprawne podstawy dziedziczenia gospodarstw rolnych i ich znaczenie dla współczesnego prawa spadkowego". Wystąpienie poświęcone było ewolucji regulacji dotyczących sukcesji gospodarstw rolnych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji ochrony gospodarstwa jako dobra rodzinnego. Prelegent wskazał, że choć szczególne zasady dziedziczenia gospodarstw zostały z czasem zniesione, ich funkcjonalne założenia nadal oddziałują na interpretację współczesnych przepisów prawa spadkowego. Następnie wystąpiła Emilia Tess z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, prezentując referat pt. „Znaczenie badań historycznoprawnych dla interpretacji art. 10–15 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego". Prelegentka ukazała historyczne korzenie przeszkód

małżeńskich, wskazując, że ich współczesny kształt stanowi rezultat wielowiekowej ewolucji koncepcji ochrony rodziny. Analiza dziejów tych instytucji pozwala – jak podkreślono – lepiej zrozumieć ratio legis obowiązujących regulacji oraz ich funkcję w systemie prawa rodzinnego. Kolejne wystąpienie wygłosiła Monika Kulgawczuk z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, prezentując referat pt. „Instytucja świadka koronnego jako osoby współpracującej z organami ścigania w ujęciu historycznoprawnym". Autorka przedstawiła genezę współczesnej instytucji świadka koronnego, sięgając do prawa rzymskiego, kanonicznego oraz nowożytnych systemów karnych. Referat ukazał, że współczesne rozwiązania nie stanowią novum, lecz są przekształconą formą dawnych konstrukcji procesowych, a także podejmował refleksję nad moralnym i prawnym wymiarem współpracy sprawcy z wymiarem sprawiedliwości. Następnie mgr Julia Michałek z Państwowego Muzeum na Majdanku zaprezentowała referat pt. „Dziedzictwo procesów norymberskich – ujęcie historycznoprawne". Prelegentka omówiła znaczenie procesów norymberskich dla rozwoju międzynarodowego prawa karnego, wskazując na ich wpływ na kształtowanie pojęcia odpowiedzialności jednostki za zbrodnie międzynarodowe oraz na rozwój standardów odpowiedzialności karnej za naruszenia praw człowieka. Panel zamknęła Olivia Kucharska z Uniwersytetu Opolskiego, która wygłosiła referat pt. „Kara śmierci w prawie polskim od początków Rzeczypospolitej do całkowitej abolicji – historycznoprawne argumenty za i przeciw". Prelegentka przedstawiła ewolucję regulacji dotyczących kary śmierci w polskim porządku prawnym, ukazując zmieniające się argumenty aksjologiczne, polityczne i społeczne, które ostatecznie doprowadziły do jej zniesienia. Referat podkreślił znaczenie refleksji historycznoprawnej dla współczesnych debat nad granicami represji karnej oraz ochroną praw człowieka. Panel III zakończył się dyskusją, w której podkreślano szerokie możliwości zastosowania metod historycznoprawnych w analizie współczesnych problemów prawa oraz ich znaczenie dla dialogu interdyscyplinarnego.

Po przerwie rozpoczął się panel dyskusyjny prowadzony przez mgr Lenę Zelmanowicz oraz Mateusza Szrajera, z udziałem ekspertów: prof. dr. hab. Wojciecha Dajczaka, prof. UO dr. hab. Piotra Sadowskiego oraz dr Judyty Dworas-Kulik. W trakcie dyskusji uczestnicy kierowali do ekspertów pytania dotyczące m.in. przyczyn lokowania przedmiotów historycznoprawnych na pierwszym roku studiów oraz znaczenia tego rozwiązania dla dalszego procesu kształcenia prawniczego. Poruszono również zagadnienia związane ze sposobami prowadzenia ćwiczeń z historii ustroju i prawa oraz prawa rzymskiego, doborem metod dydaktycznych zdolnych zainteresować studentów i skutecznie przygotować ich do kolejnych lat studiów prawniczych lub administracyjnych, a także zasadnością ograniczania liczby godzin przeznaczonych na przedmioty historycznoprawne w programach kształcenia studentów prawa.

Istotnym wątkiem dyskusji była również kwestia wykorzystania narzędzi sztucznej inteligencji w dydaktyce akademickiej, w szczególności w kontekście

utrzymania i wzmocnienia pozycji nauk historycznoprawnych w procesie edukacji prawniczej. W toku wymiany poglądów wywiązała się ożywiona merytoryczna debata, w której zwrócono także uwagę na znaczenie zaangażowania studentów w studencki ruch naukowy oraz jego rolę w rozwijaniu zainteresowań badawczych, kompetencji metodologicznych i postaw akademickich.

Na zakończenie konferencji prof. UO dr hab. Andrzej Szymański oraz mgr Lena Zelmanowicz podziękowali wszystkim uczestnikom za aktywny udział w obradach, a także organizatorom za zaangażowanie na rzecz prac Komitetu Naukowego oraz Komitetu Organizacyjnego, podkreślając wagę podjętej refleksji nad rolą i znaczeniem nauk historycznoprawnych we współczesnej edukacji prawniczej.

Bibliografia

Tarnowska, Anna, Tomasz Kucharski. 2024. Konkluzje Raportu Komisji Dydaktyki Polskiego Towarzystwa Historii Prawa. Nowoczesna historia prawa we współczesnej edukacji prawniczej. Organizacja – teraźniejszość – perspektywy – ruch studencki. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa* 17 (4): 505–521. https://doi.org/10.4467/20844131KS.24.040.21024.